

mpkSlas • menas literatūra

Šiame numeryje:

Lietuvoje poezija tebėra skalsi.
Istorinis Jėzaus klausimas: „O jūs, kuo mane laikote?“
Apsilankymas Haiti.
Chicagos teatruose.
Skaitykite lietuviškai.
Juditos Vaičiūnaitės eilėraščiai.
„Lietuvos grafika, 1907-1940“.
Naujos knygos.
Vakaras su Vladu Bagdonu ir Juozu Apučiu.
Vytauto Cipliausko portretų paroda.

Lietuvoje poezija tebėra skalsi

Pavasariai lenkia pavasarius. Anądien Bernardas Brazdžionis sakė gavęs iš giminačio dovaną — naujo formato *Poezijos pavasarį* 86. O aš tebesklaidau pernykštį tomą. Besklaidant, žinoma, susirasu pastabų pluoštą. Gal kai kurios bus įdomios skaitytojams?

Kaip visados, šiame leidinyje, šalia eilėraščių, yra straipsniai apie poeziją, kitataučių lyrikos vertimai, trumpos įžangos supažindinimai, poetų nuotraukos. Išigilinsite tekstus, pajuntite tenykštės poezijos alsavimą. Plaka lyrikų širdys. Skamba lietuvių kalba.

Almanachą prasmingai užsklendžia Marcelijaus Martinaičio „Eilėraščių, kad neišnyktų lakštingalos“. Paskutinis posmas: *Slapstydamas savo mažumą leidi didelę skalsą, kad net visa Lietuva vos telpa į tavo balsą.*

Į lakštingalą įprasta žiūrėti kaip į giedančio poeto metaforą. Ir ačiū Praamžiui — pavergtoj Lietuvoj toli gražu jos nenyksta. Manau, kad daugėja. Pakliūti į *Poezijos pavasarį* ne visiems lemta. Jau dabar almanache dalyvauja šimtas poetų, neįskaitant verčiamų iš kitų kalbų.

Ar visi tie dainiai „leidžia didelę skalsą“? Ar visi „slepia savo mažumą“? Negalėčiau atsakyti teigiamai, nes yra apstas tokių, kurie dailiai rašo daug, bet mažai ką naujo pasako. Kai kurie tebesprendžia seniai išsprestas sentimentalias mįsles: *Kas švelnesnis už motinos ranką? Kas mieliau už gimtinės pastogę? Kas skambesnis už kūdikio juoką? Kas brangiau mums už taiką ir žmogų?*

Jubiliejinės Pergalės 40-mečio proga Vytautas Skripka suformuoja gan kovingą programą poezijai: „Iš eilėraščių laukiau sprogimo.“ Visa bėda, *Poezijos pavasario* (valdžios dėka išleisto) trubadūrai prisibijo net švelniausiu žodžiu bakstelėti įdžiusiai santvarkai. Tad ką jau sakyti apie kažkokius sprogimus eilėraštyje. Ar bent vienas tarp eilučių užsiminė apie sprogstančias sovietines bombas Afganistane, kur žūsta ir mūsų tautiečiai? Ne. Ir to mes iš jų nereikalaujame,

suprasdami padėti. Tai gi Lietuvoje pirmąja tyli poezija. Slėpiningas ar užduras lyrizmas vis labiau užgožia tradicinį aiškumą. Eilėraščių hermetika itin padidėjo, kai paplito maniera nevertoti skrybės ženklų, ypač kablelių. Jau daugeli metų šitaip spausdinama vakariečių ir lenkų poezija. Galime ir mes.

Nuo to neatsilieka ir Eduardas Mieželaitis, kuriam laboratorinė eilėdara eina iš peties, kaip malkų skaldymas: *o pjūklas vyrų rankose ir smulki strykas džiūro re ir si džiūruoja renkasi narsi žaliame kare giria*

Almanache spausdinama Miezėlaičio garsinę arlekiną, aliteracijų trelis, amalgamas skaitau mieliau negu jo bekrastę humanistinę retoriką, nuolat kemsama į spaudą.

Onė Baliukonytė įveda naują vardą — asketiškai gilia, jautrią lyrikę Solveigą Daugirdaitę. Patinka jos paprastas atvirumas, dailių metaforų stoka. Ji tarytum šnekasi su savimi, savęs neguosdama:

Gal ir tikrai negyvenu gal ir tikrai tik nuobodėju — beprotiškai prasta guodėja giedotoja be psalmyno

Tai išpažinties balsas. Bandymas atsiplėšti nuo „kaltumo“ pojūčio, be sarkazmo, be jokio priekaišto kitiems.

Visiškai skirtinga laikysena girdėti jauno Romo Daugirdo (ar nebus Solveigos brolis?) balse. Ir jis psichiškai galuojasi su savuoju ego. Tačiau neglosto gyvenamos padėties. Neslepia karčios ironijos. Į kasdienybę žiūri pro aprūkusį stiklą: *sulipa į traukinius piliečiai / apsikarstę metų lagaminais / bet niekam nesinori / užsikabinti už litanijos.*

Romas Daugirdas turbūt yra vienintelis tenykštis poetas, nesibaidąs natūralistiškai vulgarių įvaizdžių: *Be skambesio nuplauks žemyn / minčių aborto vaisius / ir suplasnos šventieji paukščiai / dėmėtoji tualetų palubė („Negrijtantys paukščiai“). Pažymėtina, kad panaši paletė artima ir Gintarui Patackui, iš dalies ir Vytautui Bložei, kurie neretai savo metaforas sudarinėja, rinkdamies žodžius iš* (Nukelta į 2 psl.)

Istorinis Jėzaus klausimas: „O jūs, kuo mane laikote?“

ANTANAS L. RUBŠYS

Vienoje knygoje iš šiandieninės Lietuvos skaitome apie du senus romėnus: Pontijų Pilotą ir Titą Lamiją. Rašoma: „Kažkada jaunystėje jie abu gyveno Palestinoje: vienas buvo prokuratorius, imperatoriaus vietininkas, o kitas — tremtinys. Ir štai dabar jie sėdi ir kalbasi, ir amžiams išnykę praeities šešėliai išskyla prieš juos“.

Pokalbis labai gyvas:

„Žinai, — sako Lamija, — ką čia griekų slėpti, patiko man Jeruzalėje viena šokėja, kurios žvilgsnis buvo kaip Kleopatros. Bet ji dingio, kai atėjo į Jeruzalę pranašas ir stebukladaris — Jėzus Kristus. Tu, tikriausiai, jį atsimeni? Pilotas nuostabi atmintis; tik ką, kalbėdamas su Lamija, jis prisiminė begalę smulkmenų apie savo [valdymo] laikus Judeje: šimtąsyk turtingų ir beturčių žydų minios su šventikais priešaky apspisdavo mano dramblio kaulo krėslių ir, kabinamiesi už mano togos skverno ir už sandalų diržų, šaukdavosi manęs, reikalaudami kokiam nors nelaimingajam mirties bausmės, kurio aš nematydavau jokios kaltės ir kuris buvo mano akysse tokiu pat bepročiu, kaip ir jo kaltintojai. Ką aš kalbu — šimtąsyk! Taip būdavo kiekvieną dieną, kiekvieną valandą...“

Jėzus Nazaretis, — pakartoja jis paskui Lamiją, — Ne, iš tiesu, kažkaip neatsimenu.

Veltui jis stengiasi atsiminti, raukia antakius, trina ranka kaktą, mintimis perbėgdamas praeitį.

„Juk vėliau šis žmogus buvo nukryžiuotas už kažkokį nusikaltimą“, — primygtinai tvirtina Lamija, — „nejaugi tu jo neatsimeni, Pontijau?“

„Ne, — šnabžda Pontijus, — „neatsimenu.“

Knygos iš Lietuvos autorius kelia klausimą: „Buvo ar nebuvo?“ Ar iš tikrųjų apvyklė Pontijaus Pilotas atmintis ir teisus Lamija? Bet kaip galėjo Pontijus Pilotas, kuris, pasak evangelijų parodymų, atidavęs Jėzų nužudyti, „nusiplovė rankas“, kaip jis galėjo neatsiminti ne tik tai jo nukankinimo, bet ir iš viso pamiršti, kad įvykdant mirties bausmę, visą žemę tris valandas apgaubė tamsa, kad atsivėrė nesuskaitoma daugybė karstų, prisikėlė ištisa minia palaimintųjų; juk taip pasakoja evangelija? Ir kaip iš viso jis galėjo pamiršti įvyki, kuris turėjo sukursti amžininkų protus? Ką ten Jeruzalė, — pati Roma turėjo paskeisti tamsoje. Visi amžininkai, visi, kas ne aklas, turėjo matyti šį stebuklą.

„Ne, negaliu, negaliu atsiminti...“

„Su iš tikrųjų bausiu sarkazmą nuvainikuojama legenda apie Kristų, kurio neatsimena net pats Pontijus Pilotas, žmogus, kuris pasiuntė Kristų mirti,“ rašoma knygoje iš Lietuvos. Daroma išvada, kad Jėzus Kristus tėra tik „dirbtinė konstrukcija“, o ne realiai egzistavęs asmuo (A. Varšavskis, *Atradimai prie Negyvosios jūros*. Versta iš rusų kalbos J. Išganaitytės. Kaunas, 1970, p. 70-73).

Ši vaizdi ištrauka yra ateistinio katekizmo Lietuvoje gabaliukas.

Mūsų amžiaus pradžioje buvo ir daugiau balsų, kurie kėlė abejonių dėl Jėzaus

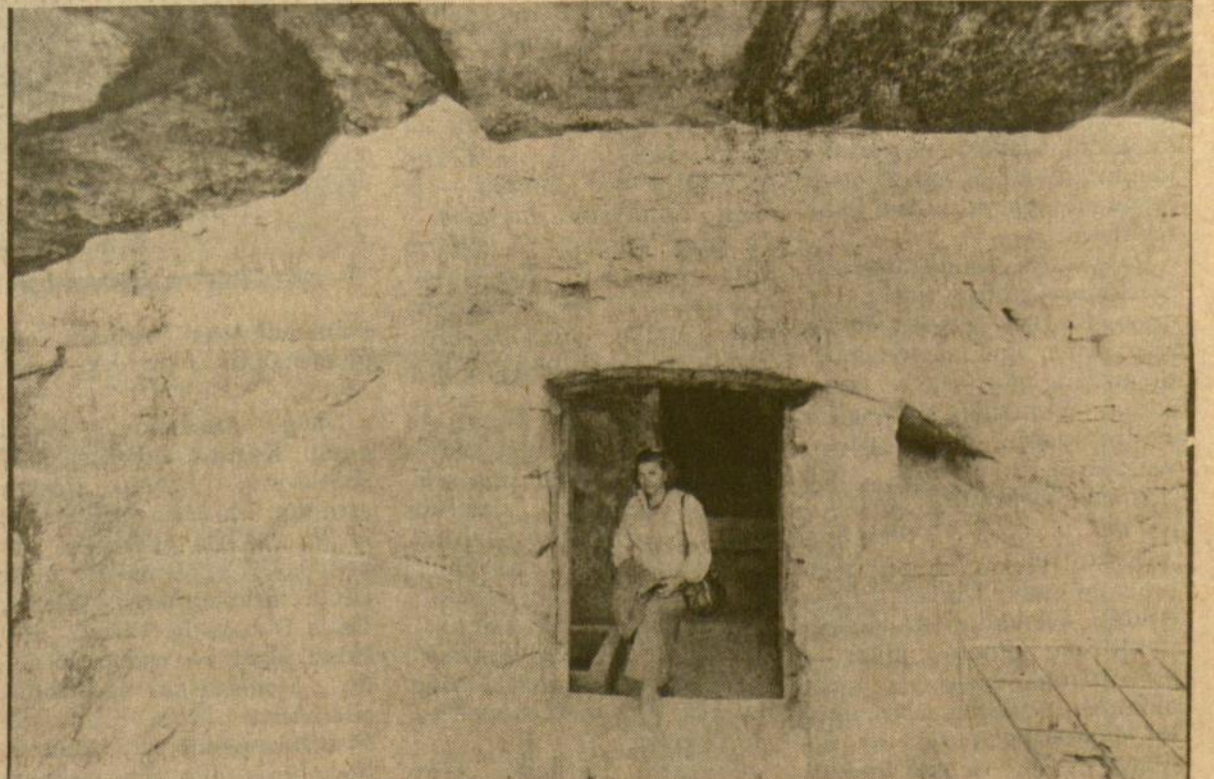
istoriškumo. Ir mūsų tautos pirmūnas — kankinys Pranas Dovydaitis šiuo klausimu labai domėjosi. Savo veikaliuke *Kristaus problema* jis nagrinėja tris klausimus: 1. Kristaus kaip istorinio asmens neigimas, 2. filosofinis Kristaus neigimo parengimas ir 3. Kristų liudijantieji šaltiniai (Juozas Girnius, *Pranas Dovydaitis*, Chicago: Ateities leidykla, 1975, p. 651).

Mūsų amžiaus istorikai, krikščionys ir nekrikščionys, norėtų rasti duomenų apie Jėzų Betliejaus, Nazareto ir Jeruzalės įstaigose. Tačiau randama tik užuominos apie sąjūdį, kurio ištaka ir pagrindas yra Jėzaus asmuo ir veikla. Nekrikščioniškieji šaltiniai apie istorinį Jėzų nėra gausūs. Bet jie patvirtina duomenis, kuriuos mums pateikia pats Naujasis Testamentas. Nūdien modernus žmogus skaitosi su Jėzaus faktu istorijoje. Laikyti Jėzų „dirbtine konstrukcija“ bei krikščionių išmislo gali tik tas asmuo, kuriam istorinė tiesa nerūpi (Antanas L. Rubšys, „Istorinis Jėzus ir tikėjimo Kristus“, *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, Roma, 1984, p. 77-104).

Naujasis Testamentas rašo:

Jėzus su mokiniiais keliavo į Pilypo Cezarėjos kaimus. Kelyje klausė mokinius: „Pasakykite, kuo mane žmonės laiko?“ Jie atsakė: „Vieni — Jonu Krikštytoju, kiti — Eliju, treti — dar kuriuo iš pranašų.“ Tada jis paklausė: „O kuo jūs mane laikote?“ Petras jam atsakė: „Tu esi Kristus (t.y. Mesijas)“ (Mk 8,27-29).

„O kuo jūs mane laikote?“ (Mk 8,29) buvo Jėzaus klausimas savo mokiniams. „Kuo jūs mane laikote?“ yra

Betsatos mandyklės griuvėsiai 1986 metais. Čia Jėzus pagydė ligonį, sirgusį 38 metus (Jono 5).

Nuotrauka Algimanto Kežio

pagrindinis Naujojo Testamento klausimas mums. Visa krikščionijos istorija rodo šį klausimą nuolat buvus pagrindiniu. Atsakymas gi i klausimą „Kuo jūs mane laikote?“ istorijos raidoje priklausė arba nuo tikėjimo, arba nuo netikėjimo. Jėzus Nazaretis prašė žmogų — mane ir tave — gyvenime su klausimu: „Kuo tu mane laikai?“

Visapusiškas atsakymas i Jėzaus prašekinimą yra galimas tik tikėjimu. Dievo tapimas žmogumi ir Dievo Kristaus mirtis ant kryžiaus turi datą ir vietą. Jie yra istoriniai. Visuose žemynuose Dievo tapimas žmogumi — įsikūnijimas — yra įvykis, kuris dalija pasaulinę istoriją i amžius prieš Kristų ir amžius po Kristaus. Su tuo skaitosi

net *Pravda* ir *Izvestija* bei lietuviškoji *Tiesa*.

Istorija ir tikėjimas žengia kartu. Ir istorija, ir tikėjimas šnekina žmogų — tave ir mane — baigmine gyvenimo prasme ir laime. „Kuo mes laikome Kristų?“ „Kuo tu laikai Kristų?“

1. *Kristus man nėra svarbus.* Aš galiu apsieiti be Kristaus. Gyvenimas liudija, kad istoriją valdo karinės, politinės, ekonominės jėgos, o ne Kristus. Skaitydami *Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką*, išgyvename mūsų tautos padėtį tėvynėje. Grubiai nuožmia jėga teigiama, kad Kristus nėra svarbus. Netgi Kristus yra pavojingas! Laikyti Kristų keliu i baigminę prasmę ir laimę užkerta kelią i sėkmę gyvenime. Skaitydami *Kroniką* didžiųjų brolių ir sesėms, kurie drįsta liudyti, kad Kristus yra svarbus gyvenime.

2. *Kuo tu laikai Kristų?* *Kristus — kelias i patogų, jaukų gyvenimą.* Diena vejasi dieną vyksmu, kuris, atrodo, neturi galo, bet kasdien kartojasi. Mūsų siekis palenkti dienų vyksmą savo norams nėra sėkmingas. Mus kankina džiaugsmo ir sielvarto akimirkos, — esame tempiami ant tikrovės kurpalio. Turime praeities atmintį ir ateities jausmą — amžinybės ilgesį. Tačiau tikrovės lopeliai užgožia amžinybės ilgesį — Dievo užmoji mumyse. Be to, gyvenimo tragizmą paaitrina ir skaudus išgyvenimas, kad prasmės ir laimės klausimą turime atsakyti per trumpą laiko tarpą. Mirtis mums kelia nerimą.

Būdami religingi, linkstame save raminti tikėjimo šiluma. Tariamės turį atsakymą i visus gyvenimo klausimus savo saujoje. Naudojamės patogiu mokslu — išmintimi, kurią pasiekė kultūra bei civilizacija. Norime, kad ir mūsų Kristus būtų galimas panaudoti kaip patogų ir jauki priemonė.

Būdinga mums naudotis mokslu, kultūra ir civilizacija. Būdinga mums kurti patogų ir

jaukų gyvenimą, Tačiau Kristus žėri išsūkiu: reikia *būti* religija, reikia *būti* tikėjimu. Kristus liudija būtinį poreikį aptarti Kūrėjo vietą savo gyvenimo žemėlapyje. Kūrėjo Kristus nėra tik patogus ir jaukus, bet yra išsūkis *būti religija, būti tikėjimu* gyvenimo žaidzre.

3. *Kuo tu laikai Kristų?* *Kristus mane baugina!* Jis — būsimas Teisėjas, jis auka ant kryžiaus, o kryžiaus primena teisumą, o kryžiaus auka kančią. Abu mane baugina.

Būdinga, kad krikščionija jamžino Teismą freskomis savo šventovėse: Giotto Paduvoje, o Michelangelo Vatikane. Turiu prisipažinti, kad Cappella Sistina Teismo paveikslas mane sutrikdo. Jis man primena labiau Romos koliziejų, o ne Kristaus teismą. Ir auka ant kryžiaus kelia žmogui nerimą. Teko būti svečiu viename Tailandijos vienuolyne. Šeimininkai, budistai vienuoliai, lygino Budą su Kristumi. Anot jų, Buda mirė ramiai, gulėdamas ant šono, ir yra visuotinės nirvanos — užgesimo sau, — savo aistrai būti ir turėti, — pavyzdžiu. O Kristus mirė bausiu šauksmu ant stataus kryžiaus kaip auka. Jo mirtis baugina, jo mirtis supurto, — jo mirtis ant vertikalaus kryžiaus kelia nerimą, šaukia i auką, — i aistrą būti ir turėti. Mano šeimininkai budistai darė išvadą, kad Buda ir Kristus grūmėsi su tuo pačiu žmogaus tragizmu — kančia. Tačiau, anot jų, Buda ir Kristus išsprendė kančios problemą perdm skirtingai: Buda — nirvana (užgesimu), o Kristus — auka dėl kitų.

4. *Kuo tu laikai Kristų?* *Kristus yra Rūpintojėlis.* Tai perdm lietuviškas tikėjimo bruožas. Lietuvos vienkiemų darželiai, pakelės, kapinės, šventoriai liudija lietuvių įžvalgą i Dievo Kristų. Kristus mums buvo, yra ir, duok Dieve, liks Rūpintojėlis. *Kančios* auka Kristus tarnauja Dievo užmoji žmonijos istorijoje ir žmogaus gyvenime.

(Nukelta i 3 psl.)

Paskutinės vakarinės kambarys Jeruzalėje 1986 metais.

Nuotrauka Algimanto Kežio

Lietuvoje poezija tebėra skalsi

(Atkelta iš 1 psl.)

civilizacijos arba istorijos, šiuolaikio sluosnio.

Tuo tarpu valstietiškos romantikės Stasės Lygutaitės-Bucevičienės eilėraštyje miestas yra kaip laigantis „jaunas buliukas“. Koks masinantis vaizdas pramogaujantiems turistai: *Žibuoklėm, narcizais apkašioti turgūs, / Vėjūti balkonai. O gatvėje urgia / Mašinos įkaitusios. Šyla asfaltas, / Už kampo būriuojas akacijos baltos.*

Poezija labai jau efemeriskas menas. Ja grožėjimasis priklauso nuo dienos nuotaikų. Vieną dieną patinka tas, kitą dieną kitkas. Todėl ir nuomonė apie ją dažnai būna reliatyvi.

Pavyzdžiui, tik pakartotinai perskaitęs pirmą kartą girdimos Marijos Jurgelevičienės eilėraščius, imu gerėtis gamtovaizdžių gaivalinga panorama. Pamažėl patraukia susipynusių, persipynusių vaizdinių audeklas, toks žemiškai primykstis. „Žemė“, „Upė“, „Alchemija“, „Dainelė“ — eilių pavadinimai. Tirstos, ilgos eilutės. Įsiskaitai, ir niekas neklūva. Poetė žiūri į gyvenimą kaip į kokį alcheminį vyksmą, žiūri tarsi iš išvirkščios pusės: *ar atsimeni viską / ar guli žmogui ant tuščios širdies neaprepiamas atolo / priepildis dirų juodmena pūva stovintis vanduo / ar atsimeni viską...* Jaučiama Vytauto Bložės polifonij, o gal Paul Celan'o įtaka.

Tenemano skaitytojai, kad šitaip išskeldamas Marijos Jurgelevičienės duoklę almanachui, apeinu pirmą eilę — Juditos Vaičiūnaitės, Onės Baliukonytės, Gražinos Cieskaitės — lyriką. Žavi mane jų kūriniai. Pasigendu ši kartą nedalyvaujančios Janinos Degutytės.

Retas poetas taip sugeba derinti aplinkos pavaldus ir spalvas, kaip Judita Vaičiūnaitė. Emocingi jos

potėpiai. Taip ir trokšti išlaikyti atmintyje „Kamerinę lapkričio muziką“, kuri prasideda:

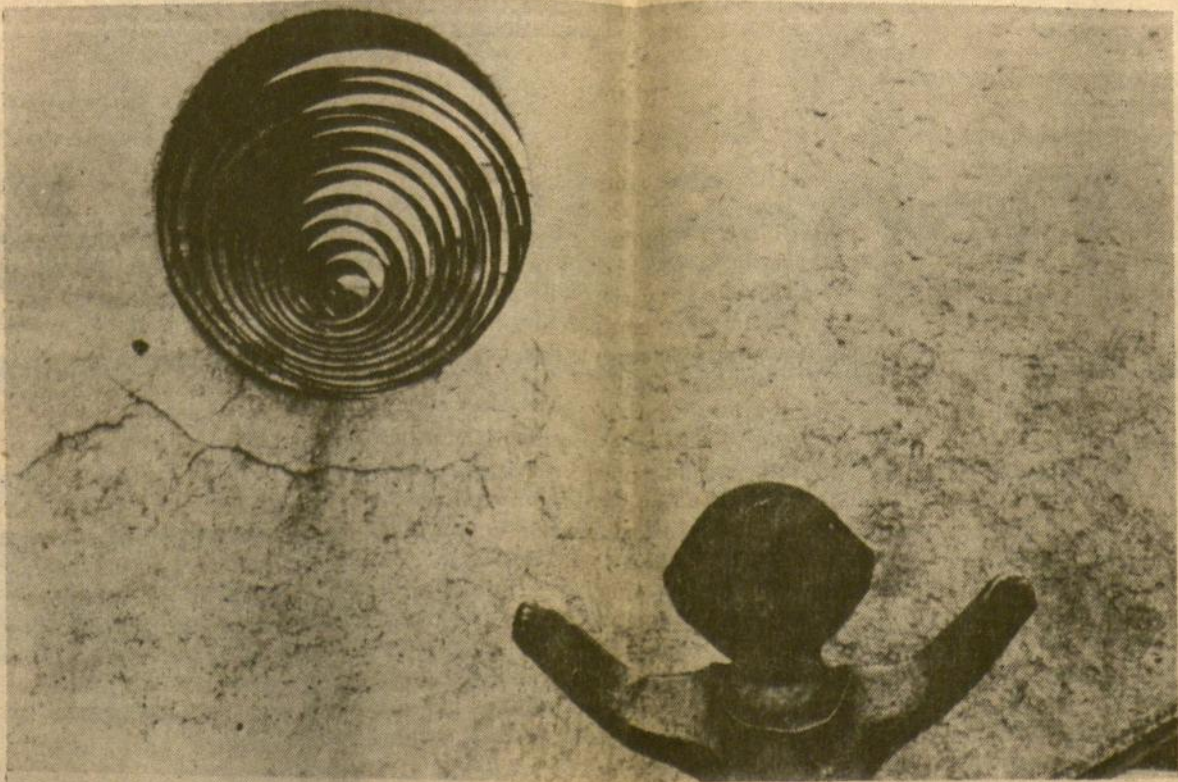
*Tas orkestras juoduojančiais
prieblandoj frakais
ir suknėmis violončelių spalvos,
tas liepsnojas vilnijantis šilkas,
tas vakaras
iš raudono tamsėjančio aukso,
surūdięs geluonis...*

Gražų eilėraštį Jonui Strielkūnui dedikuoja Onė Baliukonytė. Skaitytojas gali tik nutuokti jūdvių santykį. Poetė išpažįsta gyvenanti *ne protu abejojančiu, ne širdim pamaldžia — / Tavimi — iš rasoto vaikystės dangaus... / Tu tarp grumsto ir vyturio pats vidurys?* Nepaisant klausuko, tai jau smingantis gero lyriko apibūdinimas. Tiesiog iškelimas — „pats vidurys“!

Tyliu balsu dainuoja Gražina Cieskaitė apie sudvąsintų savokų esmę. Suidealintas jos pasaulis: „dangaus širdis — ledinė lėlė“, „mitologijos ramybė“, „bedugnės labirintas“, „nebūtis nektaras“. Eilėraštyje „Meilės akimirka“: *pasklido nuo drugių šešėliai vaisius, / ir siela buvo kraujas iš gėlių.*

Gintaro Patacko „Jazminai“ savo judriais anapestais ir švelniu gamtos stiebibumi saulės primena Vinco Mykoliaičio-Putino „Pumpurėlį“. Vyksta saulės — pavėsio, mirties liūdėsio ir žydinčios gamtos persipynimas.

Gaivalinga, drąsi yra Vytauto Bložės vaizduotė, nuolat panūstanti aštriui kampu pasisukti į dar neliestą tikrovės kertę. Tuo poetas pakursto skaitytojo emocijas, ižiebja pritarimą savo temai, dažniausiai tragiškai. Čia spausdinama jo giliaprasmė vizija „Aš patekau į pelkę“. Tokia yra epocha, toks ir Bložė — gyvenimo tragizmo dainius, nebijąs klaidžioti tikrovės pelkėse ar

Skulptūra Žirmūnų gyvenamajame rajone, Vilniuje.

Nuotrauka Algimanto Kežio

poilsiaudamas raliuoti su piemenėliais.

Daug pavardžių. Tikrai daug. Kartais norėtusi, kad redaktoriai darytų didesnę atranką. Vis dėlto dažnas iš tų lyrikų jei ne eilėraščių, tai bent kokia ypatinga strofa ar eilutė užimponuoja. Kad ir Dalia Dubickaitė vaizdu: „Pro raktų skylę — ruduo įskrenda“. Moderniškai sudėtingus eilėraščius sukuria Tautvyda Marcinkevičiūtė, su visuotinės literatūros fonu. Štai surandų cituotą pasakymą: „kiekviena profesija verta medaliu“.

Be abejo, lenininio medali nusipelnė Jono Graičūno tarybinis patosas. Skaitau jo reiklų perspėjimą: *Bus liaudies sudrausti atominiai piratai, — / Dar žmonija nemirs savižudės mirtim!* Iš kur toks tikrumas? Knietį garsiai sušukti su Almiu Grybausku: „Velnio eilėdarai!“

Kornelijaus Platelio eilėraštis „Grįžimas iš smuklės 1914 rugšėjo 18“ — likimine gaida artimas Henriko Nagio „Mėlyno sniego“ jausenai. Pas Platelį: *kazokų būrys pralekia suoliais, / trypdamas mėnesieną.* Pas Nagį: *Per*

susigūžusį tuščią žemaičių kaimą / lekia kazokai nuogais kalavijais kopodami / baltą beždą žiemos mėnesieną.

O kaip su erotika? Ar nėra tai *Poezijos pavasario* lakštingalai retai lankomas sodas? Atrodo, kad taip... O jeigu kas aplanko meilės valdas, tai vaikščioja tik ant pirštų galų, platoniskai užvertęs smakrą, Smagu, kai Vytautas Bložė moters krūtis palygina su pilialkalniais ir gailisi, kad nesąs dailininkas. Apie mylimąjį subtiliai rašo Vidmantė Jasukaitytė: *Iš dely pasiliejęs virpėjimas nuauksina mintį.* Mitologiniu mįslingumu apipinti Vytauto V. Landsbergio „Penki eilėraščiai apie mergaitę“. Čia vyksta stebuklinė mergaitės transformacija: ji tampa beržu. Prie jo priejęs poetas išnyksta: *Guliu po tavo / Saknį šią naktį, / Nes aš tamsi gim / Medinis mūsų kūdikis.*

Almanache yra aibė naujausių vertimų. Ypatinga naujovė — tai Sigito Gedos iš babilonietų poezijos epos apie Gilgamešą išverstą XI lentelė „Apie viską regėjusį“. Vaizduojamas tvanas.

Vienualika graikų Konstan-

tino Kavafio (1863-1933) eilėraščių išvertė Vytautas Bložė. Kavafis kitados darė didžią įtaką Vakarų poetams. Įžangoje Bložė pastebi: „Sugebėjimas persikūnyti, alsavimas kitų epochų (ir ateities) dvelkimu yra viena gražiausių K. Kavafio lyrikos savybių.“

Elena Karnauskaitė, Ramūnas Kasparavičius ir Valdas Petrauskas išvertė penkių šiuolaikinių prancūzų lyrikų — René Char (1907), Gérard Noiret (1948), Jean-Pierre Faye (1925), Francis Combes (1953) ir Jean Baptiste Para (1956) — laisvomis strofomis sukurto eilėraščius.

Erdvia, turininga panorama atsiskleidžia amerikiečių „bitnikų“ dainiaus Lawrence Ferlinghetti (1919) strofos, išverstos Vytauto Rubavičiaus. Linksmi nuteikia Guenterio Grasso (1927) groteskinis konkretumas, būtent: *žaliam jaunučiui kotletui / dovanojau savo keptuvę.* Vertė Vytautas Karalius. Rupus ekspresionizmo turinys skverbiasi iš Bertolto Brechto (1898-1956) „Psalmių“, išverstų Almiu Grybausko.

Tokį grynasielį lyriką, kaip Stefan George (1868-1933),

versti nėra lengva. Bet Jonui Juškačiui, konvencinės formos meistriui, tie penki eilėraščiai pavyko gerai, dargi su melodinga slinktimi bei rimais.

Yra ir kitų idomių vertimų: Jonas Strielkūnas verčia rusų poetą ir lietuvių poezijos vertėją Davidą Samoilovą; Petras Palilionis — baškio Mustajaus Karimo penkis kūrinius; Violeta Palčinskaitė — latvės Arijos Elksnės „Ketvirtąjį laisvą“; Ramutė Skučaitė — du Juriiaus Kobrino eilėraščius.

Iš literatūros archyvo išimtas ir čia spausdinamas Motiejus Miškinio (1897-1974) rašinys apie Antano Baranausko poeziją ir asmenį yra skaitomas su malonumu. Miškinis įsileidžia į polemiką su Juozu Tumu-Vaižgantu, kuris savo nedidelėje monografijoje *Antanas Baranauskas* (1924) išreiškė nelabai palankią nuomonę apie „Anykščių šilėlio“ dainiaus šiurkštų, netolerantišką būdą, taip pat santūriai atsiliepė ir apie jo poeziją. Motiejus Miškinis švelnina Antano Baranausko prieštaravimus, oponuoja Tumui. Straipsnyje sukaupia daug idomių faktų.

Apie „Erdvės poetiką Juditos Vaičiūnaitės lyrikoje“ rašo jauna literatė Virginija Balsevičiūtė. Išryškina poetės estetišką buities ir meno jauseną. Judita Vaičiūnaitė sugeba iš gyvenimo ateinančius daiktus bei tikrovės apraiškas pakylėti ir daug platesnėje erdvėje suestinti asmeninį pergyvenimą.

„Dažną daiktą gaubia poetiškumas...“ „Erdvė dažnai modeliuojama geometrinėmis linijomis: itin dažni ratas, rutulys, kreivė, taškas, kampas, kontūras, tiesė, kubas, ratilas, skritulys.“ „Sustabdytos akimirkos įtaiga, plevenantis, neišslyskintų kontūrų vaizdas primena impresionizmo poetiką.“ Įvairūs meno žanrai — tapyba, grafika, architektūra, muzika — formuoja Juditos Vaičiūnaitės poetinę pasaulėjautą.

Chicagos teatruose

Vodevilio mozaika

Nauja teatro salė įrengta 1985 m. Chicagos šiaurėje, 3133 North Halsted Street. Pavadinata Briar Street Theatre. Čia iki rugšėjo 14 d. Practical teatro grupė stato itin spalvingą vodevilį: „Art, Ruth and Trudy“. Practical teatras pasirinkęs specialią kryptį — pateikti naujus scenos kūrinius, puoselėti improvizaciją. Šiame vodevilyje gausu humoro (publika nuolat kvatoja), satyros, lengvų kupletų, trumpų scenos vaizdelių, kurių čia apjungta daugiau kaip 30. Paličiama ir politika, ir valstybės deficitas, sveikatos klubas, įterpiamos šėkspyrinį veikalo parodijos, jukinama pieno stiklo tema, vaizduojama sporto mašina ir daugybė kitų dalykų, o viena scena — visai be žodžių ir be žmonių, tik trumpuose užtemdymuose perstatinėjamos dvi kėdės, įbrukant į jas ir rūkstančią cigaretę, bet taip atliekama, kad ir čia žmonės juokiasi.

Jau pačioje pradžioje akreipia publikos dėmesį muzikas Steve Rashid, kuris čia groja pianinu, mušamaisiais, styginiais instrumentais, viena ranka užgriebdamas vieną, kita — kitą, ir taip taikliai, vikriai, kad publika gerisi ir juokiasi. Jis turi bakalauro laipsnį iš muzikos ir filosofijos, gautą Ripon kolegijoje, o magistro — iš Northwestern universiteto. Aktoriai tik trys. Visi dalyvavę daugelyje pastatymų ir gabiai reikišiai vaidyboje, dainose, net ir šokyje ir nesudėtingoje akrobatikoje. Paul Barrosse baigęs Northwestern universitetą, aktorius, režisierius ir scenos veikalo autorius. Victoria Zielinski — Northwestern universitete pasiekusi magistro laipsnį interpretacijos srityje, trejus metus studijavo komedijų vaidybą, o Northwestern universitete dar užbaigė teisių studijas daktaro laipsniu ir 1983 m. įsijungė į teisininkų eiles (Illinois Bar Association).

Kas nori pasigėrėti nauju, gyvu vodevilio pastatymu mūsų dienomis, tam verta pamatyti. Pažymėtina, kad naujai įrengta teatro salė yra pritaikyta ir filmų bei televizijos programų kūrimui, turi gerai paruoštus šviesos efektus.

J. Pr.

Jau 1927 m. periodikoje pasirodė pirmieji Stasio Anglickio eilėraščiai. Teberašo jis ir dabar. Apie šitokią ilgą, taurią Stasio Anglickio ištikimybę poezijai apžvalginį straipsnį „Prie atsinaujinimo versmų...“ parašė Eugenijus Matuzevičius.

Pr. Visvydas

Lionė Mickevičiūtė-Ramonienė

Apsilankymas Haiti

Dar tamsoje apleidžiamie viešbutį ir vos vos brėkstant važiuojame Haiti sostinės Port au Prince pagrindinėmis gatvėmis. Visur pilna žmonių, besiraivančių, apdriskusių vaikelių, vandens kibirais nešinių moterų, senų, jaunų, įvairiausiai užsiėmusių žmonių. Nuostabu, kad pirmiesiems saulės spinduliams dar net nepasirodžius, jau taip verda mieste gyvenimas. Pasirodo, daugumas yra gatvių gyventojai, suklė su pirmąja šviesa, nes tas gatvės kampelis, kurį jie nakčiai pasisavina, ne jiems priklauso... Iš viso haitiečių gyvenimui saulės patekėjimas ar nusileidimas mažai ką reiškia. Diena susilieja su naktimi ir nežinia, kada viena užsibaigia ir kita prasideda.

Važiuosime skersai salą į kitados buvusią šiaurinės dalies sostinę Cap Haitien jau prie Atlanto, norėdami pamatyti tą garsiąją citadelę — tvirtovę, savo didingumu lyginamą net su piramidėmis ar inkų bei majų statybomis.

Išvažiuoti iš Port au Prince ne taip lengva! Susitarus su taksistu (buvusiu policijos pareigūnu) dėl kitos dienos išvykos, esame painformuoti, kad prieš išvažiuojant jis turis prefektūroje gauti mums leidimą, o tam reikalingi mūsų pasportai. Priimame ir kompaniją visų mūsų kalbų besiklausanti, pasaulį jau gerokai mačiusi ukrainietį. Dulkėtai keliais per kaimus, sodybas, kalnų grandines ir pašlaites artėjame prie savo tikslo.

Graži, buvusi turtinga tropikų sala šiandien vargu ir nepritekliais perpildyta. O kokia įdomi ir net kartais romantiška šios salos istorija! Kolumbo atrasta ir pavadinta Hispaniola, ši sala (po Jungtinių Amerikos Valstybių) buvo pirmoji vakariniame pusrutulyje, kuri išsikovojo nepriklausomybę ir pasiskelbė respublika. Salos vietiniai gyventojai indėnai — aruakai ilgai buvo išnaikinti ir privežta daugybė vergų iš Afrikos. Tie vergai, sėkmingos prancūzų revoliucijos pa-

skatinti (sala tapo prancūzų kolonija 1697 metais) pradėjo reikalauti tų pačių teisių.

Prasidėjo sukilimas, vadovaujamas vergo, dabartinio tautos herojaus, Toussaint L'Ouverture. Prancūzai, matydami, kad nelaimėsia, pakvietė jį taikos deryboms, bet jam atvykus jį suareštavo ir grandinėse nugabėję į Prancūziją įkalino, kur vėliau jis ir mirė. Kitas vergas, generolas Jean Dessalines, jau 1804 metais paskelbė Haiti respublika.

Idomus Haiti istorijoje yra karalius Henri Christophe, taip pat vergu gimęs, dalyvavęs net JAV išsilaisvinimo kovose. Suvienijęs Haiti šiaurėje vietinius žmones, pasiskelbė karalium. Bandė įvesti reformų žmonių gerovei pakelti, bet dažnai buvo žiaurus ir itin ekstravagantiškas. Pasistatė ištaigingiausius rūmus vardu „Sans Souci“ ir ant statuso kalno

Henri Christophe citadelė, į pietus nuo Cap Haitien.

citadelę — tvirtovę „La Ferrière“. Vietiniams žmonėms prieš jį sukilus, pusišovė, sakoma, su auksine kulka.

Tad, papietavę Cap Haitien, prie Atlanto, leidžiamės į kalnus pamatyti tą garsiąją citadelę. Prie mažo miestelio Milot taksista pakeičia asilais ir jų varovai. Iš tikrųjų tai su visa „svita“ keliaujame pirmyn. „Laimingasis“ sėdi, varovas veda ar tempia, pagelbininkas seka asilą, jam užduodamas pagal reikalą. Prasidėjus dar keliems paaugliams, visai iškilmingai žingsniuojame pro karaliaus Kristofo „Sans Souci“ rūmų griuvėsius. Ir kas per rūmai kadaise buvę! Įspūdingi like laiptai veda į kitus aukštus, į buvusius ištaigingas priėmimų sales, į gyvenamuosius kvartalus. Dabar bestogiai griaučiai, liudininkai senos garbės, palikti negailestingoms vėtroms ir viską užvaldančiai tropikų augmenijai.

Varovas, smagiai nusiteikęs, šaltu alumu atsigavinęs, net neprasytas viską aiškina, išvardija vaismedžius: štai papaja, mango, žinoma, ir bananai, štai duonmedis, nuskina man riešutus ir puosnių orchidėjų žiedų. Takeliui vingiuojant, dažnokai sutinka mus nuogi ar pusnuogiai besišypsantys kalnų vaikeliai, bambuko dūdeles pūsdami. Prasiskverbusi pro medžius saulė smagiai šildo, gera linguoti su asileliu, kvepuoti orą, persunkta egzotiškais kvapais, ir gerėtis mus supančia vėšlia augmenija. Kokia netikėta puota!

Netrukus dėmesį patraukia po pastogę ratu sustojusių, gerokai įsikarščiausių vyrų būrys. Nulipus prasiskverbti pro juos ir keletą minučių stebiu jų labai mėgiama, bet žiaurų sportą — gaidžių kautynes.

Jau matyti labai status, akmenuotas kalnas vardu „Bonnet à l'Evêque“ (vyskupo kepurė) ir danguje tiesiog, atrodo, kabanti citadelė. Monumentalus rezultatas to 15 metų trukusio negailestingo darbo, kuris pareikalavo mažiausiai 20,000 aukų. Citadelės sienos yra 20 pėdų storumo, tilpo joje 10,000 vyrų garnizonas. Kai kur mūro siena leidžiasi tiesiai į prarają, kur, pasakojama, būdavo metami

karaliaus prieši. Išrikiuotos armotos su kalnais aprūdijusių sviedinių dar vis laukia karaliaus tikėto, bet niekad neįvykusio prancūzų puolimo.

Vaidas iš citadėlės tikrai didingas! Vienoje pusėje toluomoje matyti Atlanto vandenys, o kitoje, kol akys užmato, tik kalnų grandinės, besileidžiančios saulės įvairiaspalviai apšviestos.

Paliekame citadelę karaliaus Kristofo tolimiesiems viešpatavimui ir pradedame kelionę atgal. Lipti žemyn tikrai nelengva! Kartais taip statu, kad įsikabinęs ir net visu kūnu užgulęs ant asilo, bijai nuslysti per jo galvą.

Kelionė į kalną ir atgal kiekvienas atlikome pagal savo ir, žinoma, asilo tempą (kartais net pusmylio atstumu) ir visi trys ją išgyvenome skirtingai. Mūsų bendrakerleivis ukrainietis jau kopdamas į kalną bemaž sunaudojo savo žinomus keiksmazodžius. Jo teigimu, asilas blogas, varovas netinkamas, per kieta sėdėti, kalnas per status ir akmenuotas ir t.t. Tad lipant žemyn jis nutarė jokiais „patogumais“ nebesinaudoti, paimti reikalą į „savo rankas“, geriau pasakius, kojas. Ir taip ir nulipo „per pedes suas“, vis dar besikeikdamas.

Grįžtant miško takeliu, augmenija vakarop dar labiau kvepia. Šen ten, atokiau, matyti kylantys dūmai ir mus pasiekia gan skardus būgnų garsas. Apima neįtakumo, net ir galimo pavojaus jausmas. Juk tai pradžia voodoo ceremonijų.

Juodoje tropikų naktįje apleidžiamie Cap Haitien, ir tik automobilio šviesos skina mums kelią, kurio apšviestame fone, matyti minia daugiausia jaunų veidų.

Prasminga yra kreolų patarlė ar pasakymas: „Už kalnų yra daugiau kalnų“. Tai puikiai tinka Haiti topografijai aprašyti (mažiau negu trečdalis žemės yra dirbama), apibūdina tai ir haitiečių sunkią būitį. Nugalejęs vieną sunkumą, priešaky, kaip nesibaigianti kalnų grandinė, laukia jau daugybė kitų. Tik jų igimtas optimizmas padeda jiems pakelti sunkiai aprašomą vargą.

Jaučiame, kad jau laikas apleisti Haiti.

Kasdieninis gyvenimas Haiti.

Atlikę aerodrome menkus formalumus, einame į belaukiantį lėktuvą. Atsigręžiu dar kartą aerodromo link. Ant antro aukšto, nuo spygliuota viela aptvertos terasos stebi mus, tik kelis išskrendančius, daugybę žmonių. Nieko jie nesutinka, nė neišlydi. Juk jiems apleisti salą neleidžiama. (Retas turi tą reikalaujamą piniginių užstatą.) Žinoma, daugelis leidžiasi primityviais laiveliais ir nežinia, dažnai ir mirti, bandydami pasiekti Šiaurės Amerikos krantus.

Lėktuvui pakylant, atsiveiknam su vargingąja Haiti, už vielų stovinčia stoiskais veidais minia. Žinome, kad greitai čia nesugrįšime.

Skaitykite lietuviškai

RŪTA KULIKAUSKIENĖ

Audra Kubiliūtė. Nepaprasti įvykiai aštuonioliktoje gatvėje. Chicago: JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo taryba, 1986. Išleidimą parėmė Lietuvių Fondas. Spausdino „Draugo“ spaustuvi. Ilustracijos Dianos Kizlauskienės. 120 psl. Kaina — 4 dol. Gaunama „Drauge“.

— Kalbėk lietuviškai, — primena tėvai, veždami vaikus į lituanistinę mokyklą. — Kalbėk lietuviškai, — šaukia, išmesdami juos repetitcijai prie Jaunimo centro durų. — Kalbėk lietuviškai, — linki, palikdami vasaros stovyklose.

Prie tų linkėjimų norisi dar pridėti „skaityk lietuviškai“. Bet ką galim konkrečiai pasiūlyti tam mūsų jaunimui, kurių lietuviškos kalbos lygis jau tikriausiai nukritęs žemiau virtuvinio. Ką kalbėti iš viso apie lygį, kai tėvai nujaučia ir žino, kad ištrūkė iš jų globos, su savo draugais vaikai automatiškai kalba gimtąja anglų kalba.

Tokiems skaitytojams kaip tik ir skirta Audros Kubiliūtės nuotykių knyga apie nepaprastus įvykius aštuonioliktoje gatvėje.

Gimnazistės Kristina Alkytė ir Šarūnė Kleivaitė yra draugės ir kaimynės. Šarūnė randa kieme sulytą ryšulį su tamsiu portfelio. — Čia nėra nieko įdomaus, — nusivylusiitaria Kristina, kai atidarė portfelį, randa čekių knygutes su netikrais adresais. Šarūnė su Kristina visgi nutaria portfelį pristatyti policijai. Du vyrukai seka mergaites, bevežančias čekius į policijos stotį. Jiems pasiseka portfelį atimti, bet Šarūnė turi įsikūsi kelias čekių knygutes rankinuke ir jos susisiečia su detektyvu Buiviu, kuris domisi jų nuotykiams.

Grįžus iš šeštadieninės, Šarūnė begrėbdama kieme lapus randa keistą raktą. Gintaras, Rimas ir Petras, mergaičių draugai, studentai, prisideda prie jų nuotykių. Petras persirengia kaip sargybinis ir visi nuvažiuoja į autobusų stotį, bandydami pritaikyti tą raktą. Ten, pabandę kelias spinteles, randa kitą, panašų portfelį, ir nuotykiškai tęsiasi toliau.

Šarūnė, bėgdama nuo ją sekančių vyrų, išsinarina koją, bet tuo pačiu susipažįsta su jaunu lietuviu bėgiku, Mariumi, kuris studijuoja dramą ir sutinka padėti jaunimui.

Toliau veiksmo nebandysiu atpasakoti, bet matyti, kad jo netrūksta. Nors vagys užtinka Šarūnę, slampinėjančią aplink kaimyno Rudžio namus, viskas baigiasi gerai ir atrodo, kad galime tikėtis daugiau nepaprastų įvykių iš aštuonioliktos gatvės seklų.

Be lietuvių veikėjų ir slapčiai mezgamos intrigos, ko dar skaitytojas gali tikėtis iš šios plonos, lengvai skaitomos knygelės? Tai formulės romanas su visais to žanro trūkumais ir stiprybėmis. Veiksmo vystymas čia svarbiau negu veikėjai, kurie išlieka gan blankūs. Šarūnė trumpai pristatoma kaip „aukšta, žalią akių tamsiaplaukė mergaitė“, detektyvas Buivys yra „storas, suretėjusiais plaukais, apvalaus veido vyras“, o Kristinos pusbrolis Gintaras, tik „fainas“ vyrukas.

Nors pagrindiniai veikėjai yra gimnazistai ir studentai, matyti, kad knyga skirta jaunesnio amžiaus, tikriausiai 10-12 metų jaunimui, kuriems bus įdomu skaityti apie vyresniųjų išdaigas. Tad visi „gerieji“ veikėjai pristatomi pozityviai. Juos nekankina gilesnės šių dienų jaunimo problemos. Nors vaizduojamas šių dienų pasaulis, jis užkonservuotas iš Nancy Drew laikų. Knygoj sutinkami

Audra Kubiliūtė 1978 m. vasarą po jaunimo demonstraciją prieš sovietinę Pabaltijo kraštų okupaciją Lansing, Michigan.

kriminalistai yra netikrų čekių spausdintojai, o ne kokie narkotikų pardavėjai. Šarūnė bėgdama išsisuka koją, o vėliau atsiduria Rudžio rūsyje be samonės, kai ją ten užtinka Rudžio bendradarbiai. Skaitytojas užtikrintas, kad viskas baigsis gerai ir sekliai toliau laimingi gyvens aštuonioliktoje gatvėje.

Malonu, kad jaunuolių tėvai pristatomi pozityviai. Ypač motinos čia parodomos kaip modernios moterys. Šarūnės mama, ponia Kleivienė, buvo našlė ir sunkiai dirbo, norėdama iškilti darbe. Ji rūpinasi savo dukra, bet kai reikia, darbo reikalais nesivaržo išvažiuoti į kitą miestą, o savaitgaliai išvažiuoja atostogų su Mergaitėm geriausiai patinka

draugais. Rimo motina yra gydytoja ir padeda Šarūnei, kai ji išsinarina koją. Mergaitės kartu su tėvais atlieka namų ruošą, tėvai lanko su vaikais futbolo rungtynes, o po to visi kartu valgo pizza. Gal tai banalu, bet vaizduoja normalų šių dienų miesto gyvenimą.

Lietuviška veikla čia irgi parodoma kaip kasdieninio gyvenimo dalis. Šarūnė rūpinasi, kad išsinarinusi koją negalės dalyvauti jaunimo talentų vakare, kur žadėjo šokti modernų išraiškos šokį. Kristina džiaugiasi, kad lituanistinėje mokykloje mokiniai suvaidins Ostrausko „Čičinską“, o ne kelis kartus jau kartotą seną dramą. Mergaitėm geriausiai patinka

Istorinis Jėzaus klausimas: „O jūs, kuo mane laikote?“

(Atkelta iš 1 psl.)
Mūsų tauta pamėgė Rūpintojėlių Kristų. Lietuvių tauta ir dabarties sutemose remiasi Rūpintojėliu. Lietuva — Rūpintojėlio žemė. Poetas Jurgis Baltrušaitis taikliai sieja lietuvių su Rūpintojėlio kryžiumi savo eilėraštyje „Apynys“:

Apynėli, žaliaplauki,
Apynėli, mano broli,
Vos tik saulės susilauki,
Augi, žindi žemės molį.
Ir, užpynęs savo daigą,
Tu kimbi, rezgiesi į tvorą
Ir vyniojies apie smaigą,
Vis į aukštį, vis į orą...

Saugok, Dieve, tavo tįsį.

Žemės kartys — ramsčiai trapūs,
Tu su jais kartu paslysi,
Ypač audrai įsisupus...

Jei aukščiau tu nori lipti,
Link nelūžtamą ramentą,
Ir, pakildes dingo kryptį,
Kopk sode į kryžių šventą...

Kas juo remias, nesukrūsta
Stiprios jam nukaltos vynos,
Ir nuo amžių jis nedūža
Ne todėl, kad geležinis...

Kryžius žemės sodą valdo
Atsiremį petį stangų,
Ilgink savo žalią valdą —
Ir pakils tu į dangų...

Kristaus kryžius lietuviui
yra sankryža: nevilintis tampa
viltimi, pralaimėjimas —
pergale, mirtis — gyvenimu.

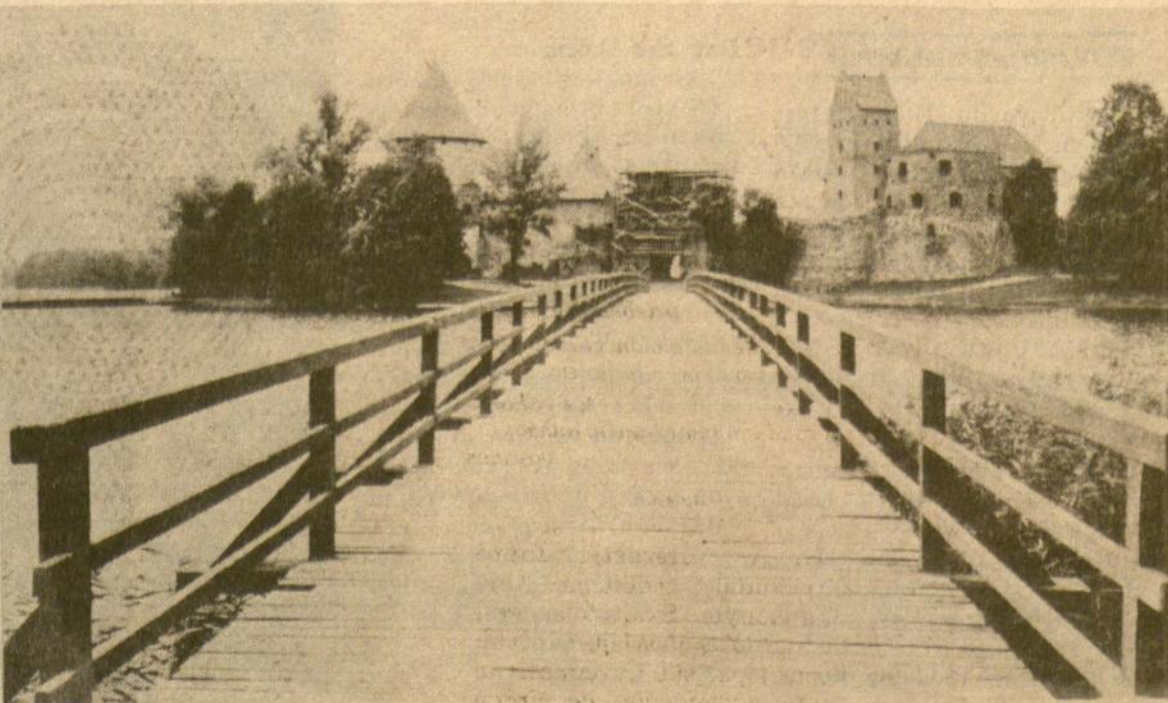
Rūpintojėlis — Algimanto Kezio nuotrauka iš knygos „Lithuania through the Wall — Diary of a Ten-Day Visit to My Native Land“ (Chicago: Loyola University Press, 1986).

jauna mokytoja panelė Binkytė, nes „ji turi daug naujų idėjų“.

Ko pasigendame šiame veikale? Man asmeniškai būtų smagu, kad tolimesniuose nuotykiuose autorė įjungtų daugiau humoro. Manau, kad tai patiktų visokio amžiaus skaitytojams ir padėtų išryškinti veikėjų individualius charakterius. Humoro stoka nėra yda, bet gal daugiau nereikalingas apsiribojimas.

Daug svarbesnis ir gilesnis trūkumas čia būtų autorės lietuvių kalbos vartojimas šioje apysakoje. Suprantama, kad čia nėra grožinės literatūros veikalas, bet kam taip griežtai apriboti stilių ir žodyną, nuskurdinant ir save kaip rašytoją, ir jaunąjį skaitytoją. Didžiausia knygos yda — negyvai skambanti lietuviška kalba — yra tikrai apgailėtina, nes knyga tikriausiai buvo rašyta, norint pritraukti čia gimusių lietuvių jaunimą skaityti lietuviškai.

Knygos kalba gramatiškai taisyklinga, bet jei panauginėsi sintaksę ar atskirus išsireiškimus, tai sakiniai skamba kaip vertimas iš anglų kalbos. Nenoriu čia pateikti angliškų išsireiškimų sąrašo, bet patariau autoriui tolimesnį kūrybos rankraštį garsiai perskaityti dar lietuviškai galvojančiam žmogui, kurio ausis atskirtų, kurie mūsų naudojami išsireiškimai yra lietuviški ir kurie verstiniai.

Trakų pilis šiandien — Algimanto Kezio nuotrauka iš knygos „Lithuania through the Wall“.

Judita Vaičiūnaitė

IŠ CIKLO „KĖSTUTAIČIAI“

(Restauracija)

1. Patrikas

Žydi slymedžiai Gardinė,
jaunas Kęstučio sūnau,
dingęs ūke Gedimino anūkė,
gintaro dūmais
kvepia medinė pilis ant Nemuno skardžio,
šlama lazdynai,
naktį niūniuojant žvejams,
niekam nežinomas kunigaikštis,
tykliai nutolęs į nebūtį,
kupinas nuoskaudos,
skriaustas likimo
pasientyni nuo pagonių,
bergždžios derybos
Čekijos aukšu tviskančioj menėj,
nekrūkšto tėvo klasta:
Patrike, paaugliui broliui
perleides didžią karūną,
— tau tepaliko
kaulinės mažos šachmatų figūros
Trakų pily,
šaltas šarvų žvilgesys, arbaletų strėlės.

2. Butautas

Diemedis, naktį kvepejęs po langų,
mažas sūnus, tavo verkes per sapną,
Grįžulo Ratų žvaigždynas,
ranką su žiedu ir špagą nuauksinęs,
— kaip tai užmirsti,
hercogė Henrike,
stovintis Prahoj ant tilto,
sklandantis prieblandoj knyga,
— nuo išdidumo
lig išdavystės tik žingsnis,
žingsnis nuo Lietuvos
melsvo ir žalsvo erdvėjimo
lyg svetimšalio miesto triukšmingos aikštės;
nyks neapykantos šaknys,
Butaute,
melsis vienuoliai už tavo sielą
iš sukaptopo kūno, vežamo rogėse,
tėvas kaip stabas tylės,
niauksis broliai ir seserys,
ovysis per sapną sūnus
Grįžulo žvaigždė.

3. Vytautas

Verk, Julijona,
Trakuos jis miršta, nukritęs nuo žirgo,
ašarok, senas Jogaila,
ūkanom niaukis, lietuviška žemė,
sprinkit rauda, karaimai, totoriai,
inkš, juokdary, susirietęs į kuprą,
staukit, skalikai,
— išmuša gedulo varpas,
klaupiasi Krokuvoj pasiuntiniai,
spindi vogta karūna,
Vytauto akys
žiūri iš Trakų nublukusios freskos,
— ten spinduliavimo centras,
prarastas kapas po katedra,
kūnas po karo vėliavom,
Žalgirio kraujas,
sakalo klyksmas,
žalvario, molio ir sniego karalių
titnago kirviai,
laužo liepsna, mums užgrūdinus širdis
amžiams.

4. Tautvilas

Ažuole, virsk vėl Tautvilu,
grįūk vėl prie Vilniaus pilies
nebesugriaunamų sienų,
savo kraują apšlakstyk
žemę su protėvių kaulais,
tamsžalėm savo šakom apglėbk
našlę ir mažą jo dukterį,
ąžuole, duok gaivalingos gyvybės
ikaitui, iš vienuolyno sodų,

iš akmeninės kryžiuočių tvirtovės
reginčiam tėviškę tekančią saulę,
amžinu šlamesiu naktį maldyk
kerštą ir klastą,
kai žaliaakis lyg lūšis,
Konrado vardą priėmęs, jis
kirvį slapčia bučiuoja,
ąžuole, duok jam šakų vainikui,
lapų blizgėjimo mirusiam duok,
— kai Karigailos galva, pasmėigta ant ieties,
kilis, teatis jis, nuožmūs stovės jie
brolis prie brolio.

5. Danutė

Motina be sūnų ir dukrų,
saulėta obelis be vaisių,
žydiuti Mazovijos žemėj,
mažą tavo kryžiuotis krikštatevis
apgaubė juoda komtūro skraiste
tartum prakeikdamas—
ipėdinių nelauk
tu, bevaikė motina,
glostanti tavo ranka
Vytautui šluostys ašaras,
Kėrvai krauju pasruvus,
— prieglobstis bėgliai,
dankart
motiniškas tavo glėbys
gelbės brolaiki Mykolą,
Trakuos nužudžius Žygimantą;
kvepia medum ir vasaros vaisiais
tavo išildyta menė,
prarastą pili, vaikystės pokytio šurmuli,
motinos balsą menantis
tavo paguodos žodis.

6. Žygimantas

Tau, palaidotam Vilniaus katedroj,
tavo vieninteliems palaikams
uždegu žvakę, dedu
neužmirštuolių puokštę,
— sunkiais kraujais
iš sukaptopo kūno, vežamo rogėse,
kraują nuplauna gimtojo ežero vilnys,
mažas Žygimante,
jie nukeliavo į rūką—
Patrikas, Vaidotas, Butautas,
Trakų koplyčios vaiduokliai,
ju niekadoms neregėsi,
krebžda meška ir duris
krūviną kovo sekmadienį, žydint verboms,
sieno vežimams dardant į pili,
veržias žudikai—
būk jų bausme
tu, paskutinis Kęstučio sūnau,
Vytauto broli,
miegantis prarasto kapo
paunksmėj.

7. Ringailė

O Kęstučio jaunėle
ežero sraigų karoliais,
laisve padvelkus belaisve,
jojanti nuo Malburgo,
jauno Mazovijos vyskupo
Henriko lydima,—
girių glūdumoje
galvas suglaudžia jūsų žirgai;
o, kaip žydi šermukšnis
saulėtam skynime,
vilnija šviesūs tavo plaukai
kalavių ir kryžių šešėly,
dar teblaukia žudikai,
gūždios vestuvės: jam — ragas nuodu,
tau — kelias ir kruvinas posūnio kirtis,
kapas Moldavijos tyruos, bet
gintaru spindi gyvybė
kruvinose viduramžių kronikose,
o, ši svaigi akimirka —
jojat namo iš kryžiuočių,
žirgas prie žirgo...

„Lietuvos grafika, 1907-1940“

EDVARDAS ŠULAITIS

Tokiu vardu 1985 metais Vilniuje buvo išleista knyga — katalogas, kuriame yra sužymėta 46 dailininkų 615 darbų, sukurtų 1907-1940 metų laikotarpiu ir saugomų Lietuvos Dailės muziejaus grafikos rinkiniuose. Joje pagrindinę vietą užima mūsiškis grafikas Viktoras Petravičius, kuris neseniai (1986 m. gegužės 12 d.) minėjo 80 metų amžiaus sukaktį.

Viktorui Petravičiui čia atstovauja 131 darbas (iš 615). Daugelio jo darbų čia įdėtos ir reprodukcijos. Daugumas jo darbų muziejaus rinkiniuose yra nuo 1960 metų, nors dalis — nuo 1941 metų.

Iš 46 čia įtrauktų dailininkų 12 yra karo metu pasitraukę ir Vakarais ir čia tebegyvena arba jau yra mirę išeivijoje. Ju tarpe, be Petravičiaus, randami: Povilas Augustinavičius-Augius, Vaclovas Rataiskis-Ratas, Vytautas K. Jonynas, Adomas Varnas, Adolfas Vaičaitis, Alfonsas Krivickas, Aleksandras Šepetys, Jonas Steponavičius, Telesforas Valius, Ada Peldavičiūtė-Montvydienė, Adomas Galdikas.

Visi čia išvardintieji išeivijos dailininkai plačiai reikėsi išeivių tarpe: rengė parodas, iliustravo knygas, išskyrus du: Joną Steponavičių (gim. 1907 m. lapkričio 6 d.) ir Aleksandrą Šepetį (gim. 1910 m. vasario 10 d.), apie kuriuos mažai yra tekę girdėti.

Knygoje, kuri turi 120 puslapių ir įrįsta kietuose viršeliuose, įdėtos dailininkų biografijos. Visų išeivių biografinėse yra sakinykas: „1944 m. pasitraukė į Vakarais“. Šiaip jau išvengta bet kokios propagandos. Net ir knygos įžanginiame žodyje (autorius V. Gasiūnas) vienodai vertinami „ten“ ir „čia“ gyvenusieji ar tebegyvenantieji.

Įžangoje rašoma: „Žymų vaidmenį ruošiant kvalifikuotus dailininkus suvaidino 1926 m. Kauno meno mokykloje įsteigta grafikos studija, vadovaujama A. Galdiko. Studija baigusiu dailininkų darbai sudaro minėto laikotarpio lietuvių grafikos rinkinių pagrindą. Daugelis grafikų, baigusiu Kauno meno mokyklą, tęsė studijas užsienyje, daugiausia aukštosiose Paryžiaus meno mokyklose, neprarasdami ryšių su savo kraštu, liaudies meno tradicijomis. Grafikos rinkiniuose saugoma nemaža ir Kauno meno mokykloje atliktų studijinių raizinių bei piešinių. Ryškiausi tokio pobūdžio darbai pateikiami ir kataloge“.

Knygos sudarytoju pasirašo V. Gasiūnas, atsak. redaktoriumi — R. Budrys, dailininku — V. Jucys. Jos tiražas — tik 1,000 egz.

Kalbant apie dail. Petravičių, reikia pažymėti, jog Lietuvoje jis susilaukia išskirtinio susidomėjimo. 1967 m. Vilniuje, Parodų rūmuose, surengta jo ankstesnės kūrybos paroda, o 1983 m. Meno darbuotojų rūmuose buvo įstatyta šio dailininko naujesnioji kūryba. Šios parodos kataloge apie dail. Petravičių

tarp kitko sakoma:

„Aštuntą dešimtmetį einantis dailininkas išgyvena didelį kūrybinį pakilimą. Prasipletusi bendražmogiška problematika, įvairios mitologinės, biblinės, istorinės temos, transformuoti gyvenamos aplinkos išpūdžiai neužgožia dailininko kūryboje gimtojo krašto prisiminimų, nenustelbia tėviškės kaimo, gamtos kvapo ir prarasto vaikystės laiko aido. Giliai širdyje saugoma ilgaamžė nacionalinė atmintis, liaudiški etniniai bruožai suartina V. Petravičiaus kūrybą su dabartiniu Lietuvos menu, priimana sudvasintą mūsų meditaacinės lyrikos gaidą, daugiareikšmę, slėpiningą kai kurių grafikos kūrinių plastiką“.

Naujos knygos

• **Zenonas Ivinskis. RINKINIAI RAŠTAI. II tomas.** Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija 1986 m. Romoje. Spaustuvės išlaidos apmokėtos dr. Juzo Kazicko lėšomis. Aleksandra ir Juozas Kazickai šį mecenatinį užmojį skiria „Mylimo sūnaus Aleksandro Kęstutis brangiam atminimui“. Tomą redagavo Paulius Jutulius. Didelio formato šis antrasis Zenono Ivinskio *Rinkinių raštų* stambus tomas yra net 726 puslapių. Tai milžiniškas lituanistikos — Lietuvos istorijos lobis, sukaupias parankiniai vienoje knygoje. Reikia tik džiaugtis, kad pastaruoju metu mecenatinių pastangų dėka šitokie leidiniai gali pasirodyti. Juk per daugiau kaip 40 metų mūsų kultūrinio egzodo laikotarpį įvairios sritys sukurta neįkainojami ir visai tautai priklausantys lobiai. Čia turima minty ne tik istorijos mokslas, bet ir grožinė literatūra, filosofija, dailė, muzika, kalbotyra, tautotyra ir kitai menai bei mokslai. Sukurta daug, bet ir palikta iš to visko daug lyg ir Dievo valiai. Todėl atrodo, jog būtų pats laikas susitvarkyti taip, kad nieko reikšmingo nedingtų iš kultūrinio palikimo tautai. Negi taip ir pasitrauksime heparasę ir neįvykdę to didžiojo išeivijos testamento? Kartais net pagalvoji, ar ne per daug mūsų rūpesčių ir išteklų (ar jie būtų pavienių ar fondų) skiriama sunkiai įžvelgiamai atečiai, aplenkiant gerai matomus dabarties pasiekimus, kuriems labai reikia moralinės ir materialinės paramos, norint, kad visa tai neišsibarstytų trupiniais, o susikaupytų kultūrai įprastu palikimu. Vienu iš tokių štai ir yra dabar leidžiami Zenono Ivinskio *Rinkiniai raštai*. I šitokius ir panašius darbus dabar turėtų krypti išeivijos kultūrinis samoningumas ir visokeriopas jos pajėgumas.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

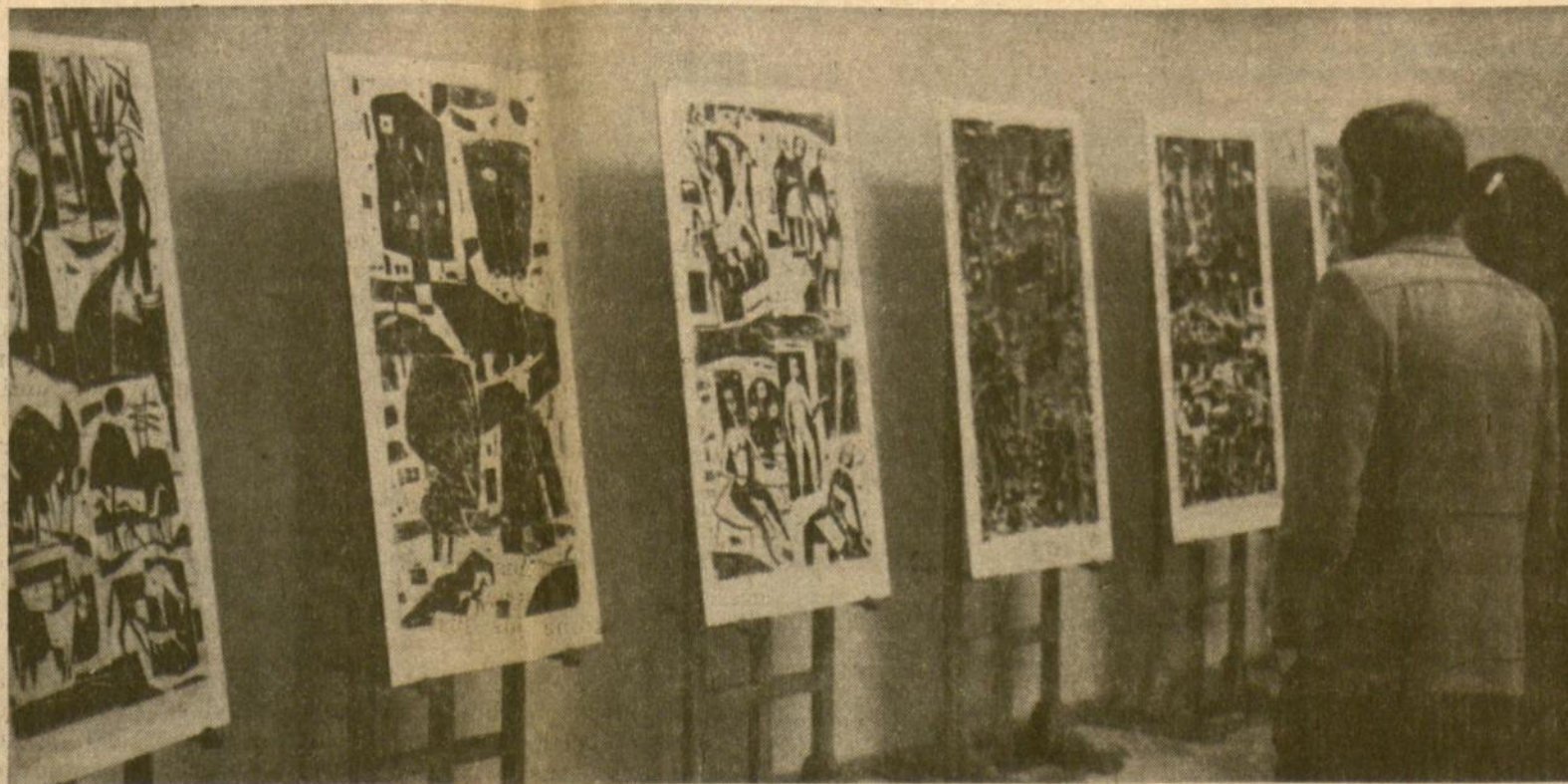
Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Skaitytojui, kuris nėra profesionalus istorikas, o tik šiaip istorijos mylėtojas, šitas Ivinskio tomas, manau, ypač patiks. Čia nesitęsia per 700 puslapių kurios nors vienos tezės įrodinėjimas, o įvairių klausimų, atsakymų, problemų ir užuominų paberta tiesiog šimtai. Nebūtina knyga pradėti nuo pirmojo puslapio, o iš turinio ir vardyno pirmiausia galima pasirinkti, kas vienam ar kitam yra labiausiai įdomu, ką norėtų ypač sužinoti, patikrinti, norėtų atitinkamas žinias paplėsti.

Iš dail. Viktoro Petravičiaus kūrinių parodos atidarymo Vilniuje 1983 m. lapkričio mėn. 13 d.

(Nuotrauka iš Edvardo Šulaičio archyvo.)

Viso tomo turinys suskirstytas į tris pagrindinius skyrius: Istorinius šaltinius tyrinėjant; Lietuvos kraštas ir kaimynai; Senovės lietuvių tikėjimas ir kultūra. O kiekviename atskiroms pobūdžio skyriuose yra dešimt dešimties straipsnių ir straipsnelių, kuriuos galima skaityti pasirinktinai. Štai pirmajame skyriuje gali skaityti apie Vatikano archyvus, bet gali sustoti ir prie Karaliaučiaus archyvų, ar prie Eliuotinės Livenijos kronikos, ar prie inventorijų D. L. Kunigaikštijoje, ar prie dvarų archyvų, ar prie įvairiomis kalbomis spausdintų šaltinių rinkinių, ar prie ko kito. Antrajame skyriuje gali domėtis tai Zemaichais, tai Mažąja Lietuva, tai Trakų kunigaikštija, o vėliau vaivadija, atskiromis vietovėmis — Daugais, Druja, Plunge, Prūsų kukilimais, Prūsų plėšėjomis, Dniepro baseino plotais, Ugrų Konstantinopolio santykiais su Lietuva ir t.t. ir t.t. Trečiajame skyriuje ne vieną patrauks senoji lietuvių tikėjimo bruožai, lietuvių dievybės ir dvasininkai, lietuvių religijos tyrinėjimų būklė, kaimynų raštai apie lietuvių, Vakarų Europos santykius su pagoniškąja Lietuva, senosios Lietuvos vaidmuo Europos istorijoje, senosios lietuvių kultūros problemos ir kt. Gale dar duodamas daugiau negu 50 psl. nuorodų skyrius, taigi asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

Lietuvos istorija besidomintiems (o tokie mes visi esame) žymaus mūsų istoriko prof. dr. Zenono Ivinskio *Rinkinių raštų* antrasis tomas (o jų bus bent šeši) yra tikras istorijos aukso lobis. (k.b.r.)

• **Ava Saudargienė. NAIKINAMIEJI.** Politinio kalinio pasakojimas. Nidos knygos klubo leidinys Nr. 108, 1985. Išleido Nida Press, 2 Ladbroke Gardens, London W11 2PT, England. 224 p. Kaina: kietasis viršelis 10,50 dol., minkštasis 9 dol. Kyga gaunama „Drauge“.

Knyga yra pasakojimas apie Petro Siemniškos pergyvenimus Gulago salyne. Autorė įvadinėse pastabose rašo: „Paskelbk mano liudijimą, kai numirsiu, — prašė Petras Siemniška. — Kol gyvas, negaliu kalbėti... Petras mirė. 'Naikinamieji', tai jo liudijimas, paminklas milijonams sunaikintų ir naikinamų sovietiškoje vergijoje“.

Knygos viršelis raudonas, su baltomis kiriliškomis raidėmis „spravka“, kuri paliudija, kad Petrus Siemniškai nuo 1944. XII.28 iki 1952.I.22 Sovietų Sąjungoje buvo atimta laisvė. Apie šį laikotarpį ir jį sekusį ištėmimą į Kasgaradoką rašo knyga. Skaitytojui, paėmusiam į rankas šią knygą ir net ją atidžiai perskačiusiam, vis dėlto lieka neaišku: ar čia dokumentinė tikro asmens — politinio kalinio Petro Siemniškos istorija, ar gabiai įvilktas į tikrovės rūbus romanas, ar tikro įvykio ir tikro asmens patirties subeletristintas atpasakojimas — „non-fiction novel“ žanro pavyzdys. Nei iš knygoje pateiktų dokumentinių nuotrupų, nei iš vidinių pasakojimo pagrindų išeinant, to neįmanoma pasakyti. Galbūt leidėjai būtų pasitarnavę skaitytojams, aiškiai nusakydami knygos

žanrą įvadiniuose puslapiuose. Tačiau, kaip bebūtų, knyga skaitoma su dideliu įdomumu ir skamba, jei ir ne faktiškai, tai bent meniškai teisingai.

Knyga prasideda 1945.X.2. traukiny, kurio dvidešimt penkiuose vagonuose politiniai kaliniai važiai iš Vilniaus į rytus. Susipažįstame su Petru Siemniška, kuris guli ant vagono lentų šalia kunigo Aleksandro Lechavičiaus. Sužinome Petro gyvenimo istoriją ir jo ryšius su Vilniumi. Siemniška sumtas už veiklą lenkų pogrindyje Vilniuje. Jo byloje kaltinimai: „Rezistentinis, revoliucionierius, vokiečių draugas, Vilniaus miesto apsaugos komendantas.“

Po dvylikos dienų baisios kelionės gyvuliniam vagonu kaliniai atvežami į Karabą. Gulago paskirstymo punktą, Petras su keliais likimo draugais paskiriamas į Dolinka kalėjimą Kasachstano stepėse. Čia susitinkame brigadininką Zagarulnikovą, išgirstame patyrusių kalinių patarimus. Gyvenimo ir darbo sąlygos baisios: naktį šaltis, dienomis karštis, muselės, kurios lenda į akis, nosį, burną ir kanda. Kalė jimo kasdienybė vaizdžiai atpasakojama. Yra sunkų įsivaizduoti, kaip galima gyvu išlikti tokiose sąlygose.

1948 metais Petras perkeliamas į politinių kalinių specialųjį Karagandę. Čia jau artėja žiema, o nėra kaliniams pastogų — patys kaliniai turi pasistatyti barakus. Čia miršta Petro likimo draugas lietuvis ūkininkas Striška. Petras dirba keramikos dirbtuvėje — kaliniai turi gaminti plyteles prausykloms ir barakų stogams dengti. Susipažįstame su keliais labai įdomiais kalinių charakteriais ir klausomės jų pokalbių apie sovietinę santvarką.

Petrui prokuroras praneša, kad kalins Nr. 12845, pagal paragrafą 58, nubaustas už tėvynės išdavimą, vyriausio tribunolo sprendimu, visam gyvenimui ištremiamas į Kasgaradoką, Buchmutskovo rajone, be teisės kitur išvykti.“ Petras prašo leisti namo, nes

bausmę atlikęs ir nebuvęs nubaustas ištėmimu visam gyvenimui. Jam atsakoma, kad Maskvos prokuroro sprendimas nepakeičiamas. — Arba gyvensi Kasgaradoke, kas dvi savaites registruosis pas KGB komendantą, arba grįši į sunkių darbų koncentracijos stovyklą — užbaigę prokuroras (p. 149).

Beveik visi kazachų kaimo Kasgaradok gyventojai ir yra tremtiniai. Čia Petras vėl gyvenimą turi pradėti iš naujo. Gauna darbą sąskaitininku kooperatyve. Gauna pastogę našlės, Marta Bruch pirkelėje. Atranda pirtį. Mezgiasi pažintys su kitais tremtiniais. Rašo laiškus žmonai Irenai, bet jo rašyti laišškai dingsta be atgarsio. Stalino teroro banga pasiekia, ir stepėje naktį dingsta dvi Kasgaradoko šeimos, medinių namukų savininkai „buozės“ (p. 195). Taip pat suimamas ir Petro draugas Robertas.

Miršta Stalinas, ir naujasis diktatorius paskelbia kaliniams amnestiją — dešimties ir daugiau metų bausmės perpus sumažintos, mažesnės visai panaikintos. KGB sekretorius Petrui sako: — Tavęs amnestija neličia. Nesi kalins (p. 200). Pasirodo, kad ne tik tremtinių, bet ir politinių kalinių amnestija nepalietė.

Kovo mėnesį 1956 metais Petra išsaulkia KGB sekretorius ir liepia susirinkti mantą, atsakyti darbą — už trijų dienų bus išvežtas į lenkų repatriantų lagerį. Įsirašus Petras pateko savo žmonos Irenos rūpesčiu, kuri jau keleri metai Lenkijoje. „Bėgo gatve, kratė žilą galvą, su žeme kalbėjos. Aleksandras dingio, Striška mirė badu, Igoras išprotėjo, Kupriuko nebėra... Tūkstančiai, milijonai žuvo išrauti, išmesti kaip piktžolės į stepę, o jis išliko. Jis pokalbių apie sovietinę santvarką.“

Petrui prokuroras praneša, kad kalins Nr. 12845, pagal paragrafą 58, nubaustas už tėvynės išdavimą, vyriausio tribunolo sprendimu, visam gyvenimui ištremiamas į Kasgaradoką, Buchmutskovo rajone, be teisės kitur išvykti.“ Petras prašo leisti namo, nes

bausmę atlikęs ir nebuvęs nubaustas ištėmimu visam gyvenimui. Jam atsakoma, kad Maskvos prokuroro sprendimas nepakeičiamas. — Arba gyvensi Kasgaradoke, kas dvi savaites registruosis pas KGB komendantą, arba grįši į sunkių darbų koncentracijos stovyklą — užbaigę prokuroras (p. 149).

Beveik visi kazachų kaimo Kasgaradok gyventojai ir yra tremtiniai. Čia Petras vėl gyvenimą turi pradėti iš naujo. Gauna darbą sąskaitininku kooperatyve. Gauna pastogę našlės, Marta Bruch pirkelėje. Atranda pirtį. Mezgiasi pažintys su kitais tremtiniais. Rašo laiškus žmonai Irenai, bet jo rašyti laišškai dingsta be atgarsio. Stalino teroro banga pasiekia, ir stepėje naktį dingsta dvi Kasgaradoko šeimos, medinių namukų savininkai „buozės“ (p. 195). Taip pat suimamas ir Petro draugas Robertas.

Miršta Stalinas, ir naujasis diktatorius paskelbia kaliniams amnestiją — dešimties ir daugiau metų bausmės perpus sumažintos, mažesnės visai panaikintos. KGB sekretorius Petrui sako: — Tavęs amnestija neličia. Nesi kalins (p. 200). Pasirodo, kad ne tik tremtinių, bet ir politinių kalinių amnestija nepalietė.

Kovo mėnesį 1956 metais Petra išsaulkia KGB sekretorius ir liepia susirinkti mantą, atsakyti darbą — už trijų dienų bus išvežtas į lenkų repatriantų lagerį. Įsirašus Petras pateko savo žmonos Irenos rūpesčiu, kuri jau keleri metai Lenkijoje. „Bėgo gatve, kratė žilą galvą, su žeme kalbėjos. Aleksandras dingio, Striška mirė badu, Igoras išprotėjo, Kupriuko nebėra... Tūkstančiai, milijonai žuvo išrauti, išmesti kaip piktžolės į stepę, o jis išliko. Jis pokalbių apie sovietinę santvarką.“

Petrui prokuroras praneša, kad kalins Nr. 12845, pagal paragrafą 58, nubaustas už tėvynės išdavimą, vyriausio tribunolo sprendimu, visam gyvenimui ištremiamas į Kasgaradoką, Buchmutskovo rajone, be teisės kitur išvykti.“ Petras prašo leisti namo, nes

bausmę atlikęs ir nebuvęs nubaustas ištėmimu visam gyvenimui. Jam atsakoma, kad Maskvos prokuroro sprendimas nepakeičiamas. — Arba gyvensi Kasgaradoke, kas dvi savaites registruosis pas KGB komendantą, arba grįši į sunkių darbų koncentracijos stovyklą — užbaigę prokuroras (p. 149).

Beveik visi kazachų kaimo Kasgaradok gyventojai ir yra tremtiniai. Čia Petras vėl gyvenimą turi pradėti iš naujo. Gauna darbą sąskaitininku kooperatyve. Gauna pastogę našlės, Marta Bruch pirkelėje. Atranda pirtį. Mezgiasi pažintys su kitais tremtiniais. Rašo laiškus žmonai Irenai, bet jo rašyti laišškai dingsta be atgarsio. Stalino teroro banga pasiekia, ir stepėje naktį dingsta dvi Kasgaradoko šeimos, medinių namukų savininkai „buozės“ (p. 195). Taip pat suimamas ir Petro draugas Robertas.

Miršta Stalinas, ir naujasis diktatorius paskelbia kaliniams amnestiją — dešimties ir daugiau metų bausmės perpus sumažintos, mažesnės visai panaikintos. KGB sekretorius Petrui sako: — Tavęs amnestija neličia. Nesi kalins (p. 200). Pasirodo, kad ne tik tremtinių, bet ir politinių kalinių amnestija nepalietė.

Kovo mėnesį 1956 metais Petra išsaulkia KGB sekretorius ir liepia susirinkti mantą, atsakyti darbą — už trijų dienų bus išvežtas į lenkų repatriantų lagerį. Įsirašus Petras pateko savo žmonos Irenos rūpesčiu, kuri jau keleri metai Lenkijoje. „Bėgo gatve, kratė žilą galvą, su žeme kalbėjos. Aleksandras dingio, Striška mirė badu, Igoras išprotėjo, Kupriuko nebėra... Tūkstančiai, milijonai žuvo išrauti, išmesti kaip piktžolės į stepę, o jis išliko. Jis pokalbių apie sovietinę santvarką.“

Petrui prokuroras praneša, kad kalins Nr. 12845, pagal paragrafą 58, nubaustas už tėvynės išdavimą, vyriausio tribunolo sprendimu, visam gyvenimui ištremiamas į Kasgaradoką, Buchmutskovo rajone, be teisės kitur išvykti.“ Petras prašo leisti namo, nes

bausmę atlikęs ir nebuvęs nubaustas ištėmimu visam gyvenimui. Jam atsakoma, kad Maskvos prokuroro sprendimas nepakeičiamas. — Arba gyvensi Kasgaradoke, kas dvi savaites registruosis pas KGB komendantą, arba grįši į sunkių darbų koncentracijos stovyklą — užbaigę prokuroras (p. 149).

Beveik visi kazachų kaimo Kasgaradok gyventojai ir yra tremtiniai. Čia Petras vėl gyvenimą turi pradėti iš naujo. Gauna darbą sąskaitininku kooperatyve. Gauna pastogę našlės, Marta Bruch pirkelėje. Atranda pirtį. Mezgiasi pažintys su kitais tremtiniais. Rašo laiškus žmonai Irenai, bet jo rašyti laišškai dingsta be atgarsio. Stalino teroro banga pasiekia, ir stepėje naktį dingsta dvi Kasgaradoko šeimos, medinių namukų savininkai „buozės“ (p. 195). Taip pat suimamas ir Petro draugas Robertas.

Vytauto Ciplijausko portretų paroda

Dailininko Vytauto Ciplijausko meno darbų paroda atidarys šių metų Čiurlionio galerijos Jaunimo centre, Chicagoje, spalvinga sezona. Šioje parodoje žymus lietuvių portretistas išstatys savo naujausius, daugiausia Amerikos lietuvių, šią vasarą nutapytus portretus Čiurlionio galerijos valdyba kviečia lietuvių visuomenę šioje parodoje gausiai dalyvauti.

Parodos atidarymas įvyks penktadienį, rugsėjo mėn. 12 d., 7:30 val. vak. Paroda vyks ir kita savaitgalį — rugsėjo 20—21 d. Čiurlionio galerijos valandos: penktadieniais — nuo 7 iki 9 val. vak., šeštadieniais ir sekmadieniais — nuo 11 val. r. iki 7 val. vak.

Vakaras su

Vladu Bagdonu ir Juozu Apučiu

Vladas Bagdonas (gimęs 1948 m.) yra vienas žymiausių Vilniaus Jaunimo teatro aktorių. Svarbiausios jo sukurtos rolės: Žarėno (S. Šaltenio „Jasone“, 1978), Pirosmanio (V. Korostylio „Pirosmiai, Pirosmiai...“, 1981), Merkucijaus (S. Gedos ir K. Antanėlio roko operoje „Meilė ir mirtis Veronoje“, 1982, pagal Šekspyro „Romeo ir Džulietą“), na ir pati vėliausia — Simono (Justino Marcinkevičiaus „Daukante“, 1986). Vladas Bagdonas darbas „Daukante“ jau susilaukė plataus teatro kritiku pripažinimo.

Žymus Amerikos dramaturgas Arthur Miller, su amerikiečių rašytoju delegacija šiais metais lankėsis Vilniuje, apie Jaunimo teatrą atsiliepė pačiais didžiausiais superlatyvais. „Lietuvių teatras Vilniuje vienas iš geriausių, kokius aš bet kur esu matęs... Pirosmiai, Pirosmiai“ būtų sensacija New York'e... Kalbėjau su trim New Yorko teatrais ir visur gavau tą patį atsakymą: kam nors kainuotų puse milijono dolerių atvežti šį teatrą į Ameriką. Negalima šio veikalo (Pirosmiai, Pirosmiai...) vaidinti su amerikiečiais. Reikia lietuvių, nes jie yra užhipnotizuojantys aktoriai“ (iš *Baltic Forum*, vol. 3, Spring 1986).

Vladas Bagdonas, Arthur Miller išgirdo teatro aktorius, pateiks programą, susidedančią iš Justino Marcinkevičiaus „Daukanto“ ištraukų ir kitų dalykų, Chicagoje, Jaunimo centro mažojoje salėje, ateinantį penktadienį, rugsėjo mėn. 12 d. 8:30 val. vak.

Šio vakaro programoje taip pat dalyvaus rašytojas prozininkas Juozas Aputis (gimęs 1936 m.). Juozas Aputis šiandieną turbūt yra vienas iš žymiausių, jeigu ne pats žymiausias, lietuvių trumpojo metražo prozos meistrų. Jo išleisti novelių ir apysakų rinkiniai: *Rugsėjo paukščiai* (1967), *Horizontas bėga šernai* (1970), *Sugrįžimas vakarėnais laukais* (1977), *Tiltas per Žalpe* (1980) ir šiais metais laimėjusios valstybinę premiją *Keleivio novelės* (1985).

Apie Apučio kūrybą bostoniškė *Lietuvių enciklopedija* (37-tas tomas) rašo: „Autoriui svarbu ne įvykis ar situacija, bet tikrovės atspindžiai veikėjų samonoje, įvykio sukelti jausmai, pergyvenimų nuotrupos“. Juozas Aputį labai aukštai vertina Lietuvos ir išeivijos kritikai. Rimvydas Šilbajoris sako, kad Apučio kūryba remiasi daugiau poetinio vaizdo principu negu prozinėmis kalbos struktūromis, tiesia linija vedančiomis pasakojimo siūla“ *Žodžiai ir prasmė*, p. 149).

Li.M.